

In cuius rei fidem suprascriptorum consiliariorum Regni ac infrascriptorum dignitariorum, officialium et nobilium sigilla videlicet sunt appensa. Actum et datum in conventu generali electionis novi regis sub Warsavia in campo ad villam Camien in dicto die sabbati in vigilia Sanctissimae Trinitatis [16 I] anno Domini 1573.

Praesentibus reverendis, generosis atque nobilibus viris dominis: Stanislao Ossowski scolastico Sandomiriensi Gnesnensique canonico; Stanislao Sandivogio a Czarnków commendatore Posnaniensi, Plocensi, Drahimensique capitaneo — referendariis Regni curiae; Stanislao Fałęcki abbate Sulejowski; Iacobo Woroniecki Gieranensi Lovicensique; Luca Podoski^o Gnesnensi — praepositis; Erasmo Dembiński decano; Petro Przerembski praeposito; Martino Izdbiński^p de Rusiec scolastico Cracoviensi; Ioanne Zaborowski Sandomiriensi; Ioanne Kochanowski^q Posnaniensi; Ioanne Borukowski^r Lanciensi; Adamo Pilichowski^s Warsaviensi; Andrea Bliński Lublinensi — praepositis; Stanislao Crasinski; Stiburio Krzikowski; Laurentino Goślicki; Petro Kostka; Iacobo Udrzicki; Hieronimo Garwaski — canonicis Cracoviensibus, secretariisque Regiis; Alberto Sandivogio a Czarnków generali Maioris Poloniae Pizdrensique, Stanislao comite a Gorka Colensi; Alexandro Chodkiewicz Grodensi; Ioanne a Zborow Odolanoviensi; Andrea de Dambrowica Sandomiriensi; Nicolao Firlej de Dąbrowica Cazimieirnsi; Andrea de Zborow gladifero Regni; Ioanne Zamoyski Belzensi Zamechensique; Bartholomeo Zeliński de Zelanka Stezicensi; Luca a Działin Covaliensi — capitaneis, secretariis regiis; Stanislao Dembiński Chencinensi; Baltazaro Lutomiński Siradiensi Lezajscensique; Ioanne Pilecki Chrodlensi; Raphaele Lesczynski Radzieiowski; Florian Ciecchanowski; Andrea Rozanensi — Noskowsky; Christophero Lasocki Gostinensi; Stanislao Radziwiński Livensi Camenecensique; Nicolao Herburt de Fulstin Leopoliensi; Nicolao Wolski de Podhajce Krzepicensi; Petro Granowski Viznensi; Luca Górnicki Tykocinensi — capitaneis; Christophero et Samuele Zborowskie; Ianussio Latałski; Ioanne Demetrio Solikowski de Solki; Andrea Jakubowski; Andrea Trzeciecki; Francisco Masłowski; Stanislao Kuciński tribuno Ravensi; Iacobo Ponętowski pincerna Lanciensi — secretariis regiis; Andrea Goluchowski tribuno Sandomiriensi; Paulo Ossowski Sandomiriensi; Thoma Dembowski Lanciensi — indicibus terrestribus; Stanislao Jeżewski Warsaviensi; Nicolao Kossobucki Plocensi; Nicolao Wierzbicki^u de Bogusławice Lomzensi — notariis terrestribus; Ioanne et Stanislao Paris; Alberto Solikowski de Solki; Christophero Warszawicki; Felice Rembieliński^v; Christophero Borzikowski; ^wStanislao Głoskowski; Francisco Lipski; Erasmo Eichler; Sigismundo Gutteter — consulibus et nunciis Cracoviensibus; Ioanne et Nicolao Żardecki^x de Bogusławice; Andrea Zawacki; Petro tribuno terrae Dobrzynensis; Nicolao iudice castrensi Bobrownicensi — Scropscii, tum et nuntiis civitatis Sandomiriensis^w.

IV. ARTICULI PACTORUM CONVENTORUM [16 MAJA 1573 R.].

Inter Illustrissimum Senatum et amplissimos Status et Ordines inclyti Regni Poloniae ac Magni Ducatus Lithuaniae ab una, et reverendissimum ac magnificum Dominum Ioannem Monlucum, episcopum et comitem Valentiae, Aegidium de Noailles, abbatem Insulae et Guidonem Sangelasium, dominum a Lansac, equitem Ordinis Sancti Michaelis, Serenissimorum Principum Dominorum, Caroli Dei gratia Regis Galliarum christianissimi, fratrisque sui Henrici, Andium, Borboniorum et Alvernorum Ducis, nunc vero electi Poloniae Regis, ad eosdem status et ordines Regni missos oratores, parte ab altera.

^o Lub: Podolski. ^p Lub: Izdbieński. ^q Lub: Koczanowski. ^r Lub: Borkowski. ^s Lub: Piliczowski. ^t Lub: Goszczycki. ^u Lub: Wirzbicki. ^v U Dogiela: Dembiński. ^{w-w} U Dogiela: Francisko Lipski, Stanislao Głoskowski, Ioanne et Nicolao Żardecki (lub: Żardczki) de Bogusławice nec non spiritualibus et famatis: Erazmo Eidgler, Sigismundo Gutteter — Cracoviensibus, Ioanne Kijowski proconsule, Gasparo Goski philosophiae et medicinae doctore, advocato Posnaniensi, tum etiam Sandomiriensi, consulibus et nuntiis civitatum nostrarum. ^x U Dogiela: Żardczki.

Quandoquidem ita placuit Deo, qui solus hominum corda movet et disponit, ut de unanimi sententia atque libero assensu omnium statuum atque ordinum inclyti huius Poloniae Regni, Magnique ducatus Lithvaniae, ac caeterarum provinciarum ad ipsum Regnum pertinentium, memoratus Illustrissimus Princeps Dominus Henricus, Andium, Borboniorum et Alvernum Dux, esset in Poloniae Regem, atque eundem Magnum Ducem Lithvaniae ac caeterarum Regni provinciarum Principem et Dominum libere electus et publice declaratus, adessent autem ipsius Illustrissimi Principis et Fratris sui christianissimi Galliarum Regis nuntii supra nominati, cum plena ac sufficienti potestate ad eisdem Principibus suis huc ad status et ordines in optionem Regni missi, cum quibus pro salute et incolumitate huius Regni ac totius Reipublicae Christianae, certa pacta seu conditiones, ipsis Serenissimis Principibus per dictos oratores eas sponte offerentibus, caeteris autem a statibus Regni expeditis, sunt utrinque inita et sancita, in hunc qui sequitur modum.

Primo foedus perpetuum inter Gallia et Poloniae Regna atque eorum provincias omnes, hominesque in eis degentes, constare debet procurantibus et promoventibus illud supranominatis Serenissimis Principibus Galliarum et Poloniae Regibus. Verum quoniam de tanto negotio quatenus ex re utriusque provinciae fieret, nihil nunc absque Principibus ipsis transigi potest, cum multa hic ponenda essent, quae magna deliberatione indigerent. Ideo tractatu ipso de foedere sanciendo, in aliud tempus reiecto, oratores supra descripti ex concessa sibi ab ipsis Principibus suis facultate, haec omnia in praesentia Regno huic Polonico et eius statibus, clare et aperte nomine Serenissimi Regis Galliarum detulerunt: ut si aliquando quispiam hostium et quaevis alia gens inimica, hoc Regnum sive eius provincias non levibus excursionibus sed iusto exercitu adoriri vellet, Regem Christianis simum curaturum esse amice agere cum illis hostibus, ut a bello abstineant inferendo. Quod si obtinere nequiverit, peditatu Regnum hoc iuvabit, si ita statut Regni optaverint, quo ad fines Regni transmittatur, ac si pro peditatu Vasconico equitatum Germanum status Regni optaverint. Idipsum etiam Rex Christianis simus praestabit, aut si ita statibus ex re magis videbitur, pecuniis eos iuvabit, quemadmodum etiam vicissim Galli, si polonico equitatu egeant, illo a Polonis adiuvabuntur, stipendiis ab illis acceptis.

Item. Offerunt ac spondent iidem oratores statibus et ordinibus Regni, nomine Christianissimi Regis, in usum belli contra Moschorum Principem, quatuor milia Vasconum peditum electissimorum, quibus etiam stipendia in sex menses Christianis simus Rex persolvere debebit. Quod si post sex menses eorum opera fit necessaria, ad sex alios menses in illud tempus Regem Christianissimum Fratri charissimo stipendia, quae requiruntur, non denegaturum existimat. Et tamen quidquid fit ad ea persolvenda, redditibus polonicis Serenissimum Regem Poloniae Electum, non esse usurum. Interim tamen de ratione istius belli contra Moschorum suscipiendi, in cuius usum Vascones isti adhibendi sunt, deque ratione victus et alimoniae in illis regionibus, quo adduci debent, status Regni Serenissimum suum Regem Electum tempestive praemonere debent, ut cum illis etiam quid certi, pro ratione annonae, de stipendiis constitui possit.

Item. Promittunt oratores praedicti, nomine ipsius Regis Serenissimi electi, quamprimum, Deo volente, ad Regnum suum venerit, classem necessariam et sufficientem, ad tuendos portus et dominium maris, ditionis Regni et provinciarum adiacentium, quatenus se porrigit omnis ille tractus polonicae ditionis suo sumptu alere, quam etiam ita instituet, ut res et necessitas suadebit, et status Regni censebunt. Cuius classis magnum usum fore animadvertunt, ad impediendam Naruicam navigationem, sive etiam illum portum Regno acquirendum.

Item. Pollicentur, nomine ipsius Serenissimi Regis Electi, curaturum cum primo quoque tempore emporium aliquod nobile in portu aliquo gallico, mercatoribus et mercimoniis Polonicis instituere, similiter et commerciorum mutuum usum ordinare, adhibitis ad eam rem peritis rei mercatoriae atque nauticae, absque quorum consilio huiusmodi navigationes recte institui non possunt. Iam autem nunc offerunt ipsi oratores, nomine Serenissimi Regis Galliarum liberam potestatem commeandi et quaevis commercia faciendi nostris hominibus, in Galliam et Alexandriam et terras novas, eo iure atque libertate, qua Galli utuntur.

Item. Promittunt et spondent iidem oratores nomine Serenissimi Regis Electi, singulis annis quoad vivet et Rex Poloniae erit, ex redditibus suarum provinciarum, quas in Regno Galliae habet, quadringenta quingenta milia florenos pecuniae, se huc in Regnum illaturum et in usus Reipublicae impensurum, pro arbitrio suo.

Item. Consulendo honori atque existimationi huius Regni, cum intellexerint illud esse gravi aere alieno oppressum, pollicentur dicti oratores eiusdem Serenissimi Regis Electi nomine, nomina seu debita Reipublicae cum assensu senatus, per defunctum olim piaae memoriae Regem facta, aut etiam a morte illius usque ad adventum ipsius Serenissimi Regis Electi Reipublicae causa contracta, quorum ipsimet senatores et status Regni rationes suae Maiestati indicabunt, ac in scriptis proferent; quod sua Maiestas pecuniis suis persolvat dimidiam partem, cum primum huc ad Regnum appulerit. Reliquum autem intra decursum annorum duorum proxime sequentium, hoc autem nomine, sine quibusvis aliis, quaecunque in commodum ac beneficium istius Reipublicae faciet et praestabit, nihil sibi esse cautum atque repositum volet a Republica Regni huius, sed gratis et libenter illi resignabit omnia, quaecunque illi, aut cuivis alteri donaverit.

Item. Spondent iidem oratores memorati Serenissimum Regem Electum, Academiam Cracoviensem ad meliorem frugem rei literariae reducturam, evocatis et deductis eo undecumque doctissimis viris in qualibet professione et facultate literaria, excellentissimis professoribus, quos ibidem in Academia Cracoviensi stipendiis suis alet ac retinebit perpetuo.

Item. Promittunt et spondent supradicti oratores, eundem Serenissimum Regem Electum, ad minus centum ex nobilium familia filios in eadem Cracoviensi, sive etiam Parisiensi Academia, ad tempus profectus illorum in re literaria, suo sumptu alere. Quod si autem status Regni maluerint, dimidiam eorum partem in literis, et aliam in armis, sive etiam in aulis Principum externorum exercere, id in eorum arbitrio esse futurum.

Item. Recipiunt et spondent iidem oratores, nomine supradicti Serenissimi Regis Electi, eum huc secum ad inhabitandum nullos peregrinos homines adducturum, praeter paucos quorum opera in ministerio domestico utetur, quos tamen postea brevi remittet, persolutis illis stipendiis de suo. Nullas etiam possessiones aut dignitates vel officia illis concedet, sed tantum indigenis Polonis, iuxta statutum Regni.

Deinde vero, quae supramemorati oratores in oratione sua ad status Regni initio istius conventus habita et typis per eosdem evulgata comprehenderunt ac statibus Regni obtulerunt, spondent ac recipiunt pro Dominis suis Serenissimis Principibus facturos esse ipsos Principes omnia illa et fideliter impleturos, quae memorati eorum oratores promiserunt.

Item. Recipiunt et spondent iidem oratores nomine dicti Serenissimi Regis Electi, eum omnia iura, privilegia, libertates, immunitates, praerogativas, unicuique statui et homini ex incolis Regni, Magnique Ducatus Lithvaniae et omnium provinciarum illi adiunctarum, sive generaliter omnibus, sive specialiter singulis, per Serenissimos Reges et alios Principes et Antecessores iuste et legitime concessas vel quovis alio nomine quaesitas ac diuturno usu approbatas, sive etiam nunc circa electionem Regis sui, ex unanimi et concordi omnium ordinum consensu sancitas, integre et inviolabiliter servaturum, atque etiam iuramento corporali iuxta sibi traditam formam, ante inaugurationem sive coronationem sui confirmaturum, et literis ad id necessariis muniturum. Quae etiam suprascripta omnia et inde caetera consequentia in robur certissimae atque perpetuae firmitatis, supradicti oratores nomine et loco suarum Maiestatum, iurarunt in debita forma. Et in evidentius testimonium ac robur firmissimum omnium suprascriptorum sigilla utriusque partis, tam statuum Regni, quam ipsorum oratorum, hisce literis sunt adhibita, cum subscriptione eorundem manuum.

Actum et datum sub Varsavia, in campo villae Kamień, in comitiis magnis electionis Novi Regis, die 16 Maii anno Domini 1573.

V. OZNAJMIENIE KRÓLA NOWO OBRANEGO [19 MAJA 1573 R.]

My rady koronne duchowne i świeckie i rycerstwo tak polskie, iako i litewskie, na sejmie walnym obierania nowego Pana będące.

Wszystkim wobec i każdemu z osobna, iakiegożkolwiek stanu i dostojęstwa ludziom, którym iedno to wiedzieć należy, oznajmujemy: gdy za pożegnaniem i pomocą Boską na tym sejmie walnym od wszystkich stanów koronnych, którzy do tego należą, mamy już wolnie